

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/46/39/95

FORMY SPOŁECZNEGO PROTESTU ANALIZA POZIOMU AKCEPTACJI I OCEN SKUTECZNOŚCI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LUTY '95

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

SPIS TREŚCI

◆ Akceptacja strajków	3
◆ Prognoza rozwoju sytuacji w kraju	5
◆ Poziom akceptacji i ocena skuteczności różnych form protestu	7
◆ Jakie strajki?	13
◆ Na kogo mogą liczyć strajkujący?	17
◆ Czy ograniczyć prawo do strajku?	19
◆ Kiedy można strajkować?	21
◆ Aneks	25

Ostatnie tygodnie minionego roku upłynęły pod znakiem protestu głodowego pracowników sfery budżetowej, który poruszył opinię publiczną. Badanie zrealizowane przez CBOS w pierwszej dekadzie stycznia¹ w części poświęcone było społecznej akceptacji różnych form protestu. Kilka miesięcy wcześniej² respondenci byli pytani o stosunek do pewnych elementów obowiązującego obecnie prawa o związkach zawodowych oraz do ewentualnego ograniczenia prawa do strajku.

Akceptacja strajków

W październiku '94 zanotowaliśmy najniższy od dwóch lat poziom akceptacji walki strajkowej. Jedynie co piąty ankietowany uważał, iż w ówczesnej sytuacji tylko za pomocą strajków można było coś osiągnąć. Większość respondentów (64%) stwierdzała natomiast, że podjęcie strajku w gruncie rzeczy nic by nie dało (tab. 1). Najbardziej prostrajkowo nastawieni byli rolnicy i robotnicy.

Trzeba tu podkreślić, że październik '94 był okresem względnego spokoju społecznego, w przeciwieństwie do okoliczności, które zazwyczaj towarzyszyły badaniom. Na początku stycznia '95, po tym jak protest głodowy pracowników sfery budżetowej stał się sprawą powszechnie znaną, wzrosła (o 10 punktów procentowych) akceptacja walki strajkowej. Prawie jedna trzecia badanych uznała, iż w tej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć.

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (56), 6-9 stycznia '95, ogólnopolska reprezentatywna próba losowa dorosłej ludności (N=1230).

² Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (53), 6-10 października '94, ogólnopolska reprezentatywna próba losowa dorosłej ludności (N=1184).

Tabela 1

w procentach

Które z poniższych stwierdzeń jest bliższe Pana(i) opinii?	Wskazania respondentów według terminów badań:							
	IX' 92	I' 93	III' 93	V' 93	II' 94	III' 94	X' 94	I' 95
W obecnej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć	21	35	35	40	35	28	21	31
W obecnej sytuacji podejmowanie strajku w gruncie rzeczy nic nie daje	59	51	51	49	53	63	64	56
Trudno powiedzieć	20	14	14	11	13	9	15	13

Na stosunek do podejmowania walki strajkowej wpływają deklarowane przez ankietowanych poglądy polityczne³. Opinia, iż w obecnej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć, najczęstsza jest wśród badanych o poglądach prawicowych (46%). Przeciwnego zdania są natomiast przede wszystkim respondenci identyfikujący się z lewicą - ponad dwie trzecie z nich (69%) uważa, że w obecnej sytuacji podejmowanie strajku w gruncie rzeczy nic nie daje⁴.

Także deklarowany stosunek do rządu różnicuje poglądy w tej kwestii. Poparcie dla walki strajkowej największe jest wśród przeciwników rządu Waldemara Pawlaka. Natomiast opinia, iż w obecnej sytuacji podejmowanie strajku w gruncie rzeczy nic nie daje, jest najczęstsza wśród zwolenników obecnego rządu (tab. 2).

Tabela 2

w procentach

Które z poniższych stwierdzeń jest bliższe Pana(i) opinii?	Stosunek do rządu:		
	zwolennicy	obojętni	przeciwnicy
W obecnej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć	26	28	40
W obecnej sytuacji podejmowanie strajku w gruncie rzeczy nic nie daje	63	54	52
Trudno powiedzieć	11	18	8

³ V Cramera równe 0.18.

⁴ Por. tabele aneksowe.

Wydaje się więc, że akceptacja strajków na początku bieżącego roku często wiązała się z postawami niechętnymi obecnej koalicji rządzącej.

Najbardziej prostrajkowe nastroje stwierdzono wśród osób utożsamiających się z NSZZ "Solidarność '80" i NSZZ "Solidarność" (odpowiednio 50% i 45% z nich sądzi, że w obecnej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć).

Popieraniu strajków sprzyjają negatywne oceny sytuacji politycznej i gospodarczej w Polsce. Na opinie w tej kwestii nie mają natomiast wpływu oceny sytuacji w zakładach pracy respondentów⁵.

W grudniu '94 i na początku stycznia bieżącego roku trwał strajk głodowy przedstawicieli pracowników sfery budżetowej. Ankietowani pracownicy tej sfery na tle pozostałych osób aktywnych zawodowo wyróżniali się poparciem dla podejmowania strajków - ponad dwie piąte z nich (44%) zgodziło się z opinią, iż w obecnej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć.

Prognoza rozwoju sytuacji w kraju

W październiku '94 respondenci prognozując dalszy rozwój sytuacji w kraju najczęściej stwierdzali, że w najbliższych miesiącach nic się nie zmieni pod względem napięć społecznych - będą się pojawiały protesty i strajki (36%). Narastanie strajków i protestów przewidywał niespełna co trzeci badany (tab. 3). Jeszcze raz trzeba jednak zrobić zastrzeżenie, że badanie przeprowadzono w okresie względnego spokoju.

Przewidywania narastania konfliktów najczęstsze były wtedy wśród osób prowadzących działalność gospodarczą na własny rachunek oraz robotników wykwalifikowanych.

⁵ Wszystkie zależności opisane w komunikacie są istotne statystycznie na poziomie istotności mniejszym lub równym 0.05.

W kolejnych badaniach przeprowadzonych na początku stycznia '95 - po nagłośnionym w środkach przekazu strajku "budżetówki" - już więcej osób (o 6 punktów procentowych) niż w październiku '94 przewidywało eskalację strajków i protestów.

Tabela 3

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższych miesięcy fala strajków będzie narastała czy też będzie opadała?	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	I '93	II '93	III '93	V '93	VIII '93	II '94	III '94	X '94	I '95
Będzie się uspokajało - strajki, protesty będą powoli wygasły	10	7	6	10	7	10	10	12	11
Będzie tak jak teraz - będą się pojawiały protesty i strajki	27	26	21	17	22	42	25	36	36
Będzie narastała fala strajków, protestów	41	41	53	55	42	42	48	28	34
Wybuchnie poważny konflikt społeczny	10	11	10	9	10	5	8	6	4
Trudno powiedzieć	11	15	10	8	19	3	9	18	15

Poglądy badanych na temat rozwoju sytuacji w naszym kraju związane są z deklarowanymi przez nich opcjami politycznymi. Respondenci o poglądach prawicowych nieco częściej niż pozostali skłonni są przewidywać dalsze napięcia społeczne, a nawet ich eskalację, natomiast ankietowani związani z lewicą - uspokojenie lub przynajmniej stabilizację sytuacji na obecnym poziomie.

Respondenci, którzy są zdania, że w obecnej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć, częściej niż inni przewidują eskalację konfliktów (tab. 4).

Tabela 4

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższych miesięcy fala strajków, protestów będzie narastała czy też będzie opadała?	Które z poniższych stwierdzeń jest bliższe Pana(i) opinii?	
	w obecnej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć	w obecnej sytuacji podejmowanie strajku w gruncie rzeczy nic nie daje
Będzie się uspokajało - strajki, protesty będą powoli wygasły	8	14
Będzie tak jak teraz - będą się pojawiały protesty i strajki	36	39
Będzie narastała fala strajków, protestów	42	31
Wybuchnie poważny konflikt społeczny	5	4
Trudno powiedzieć	9	12

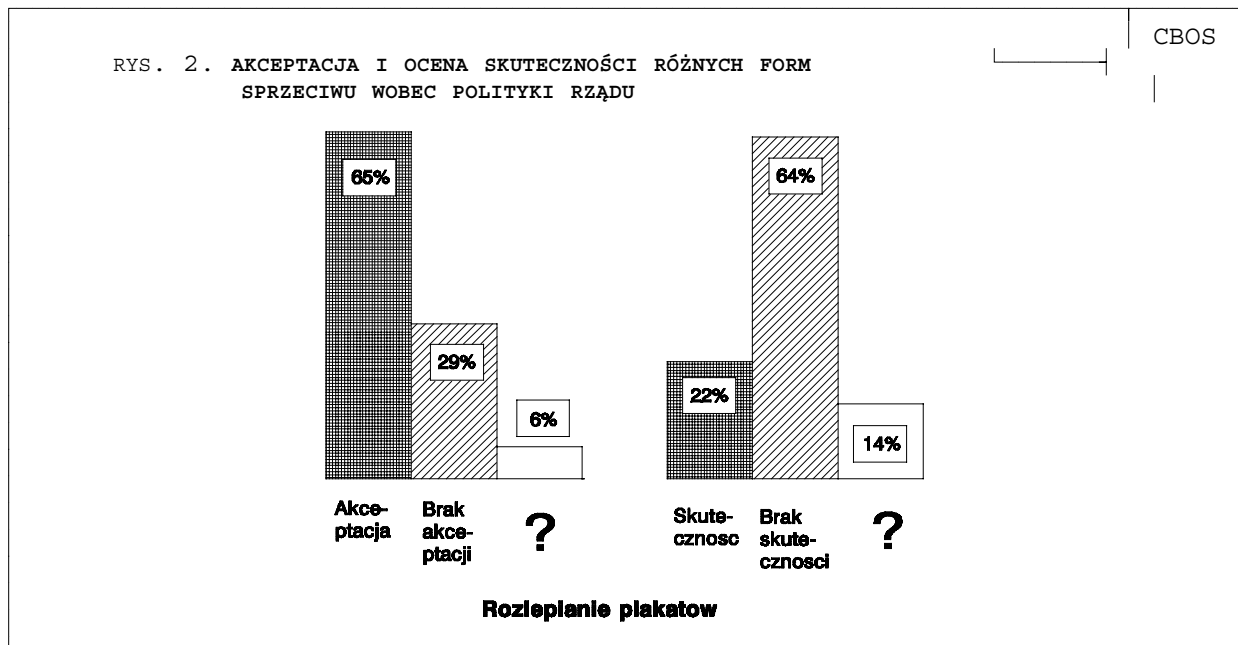
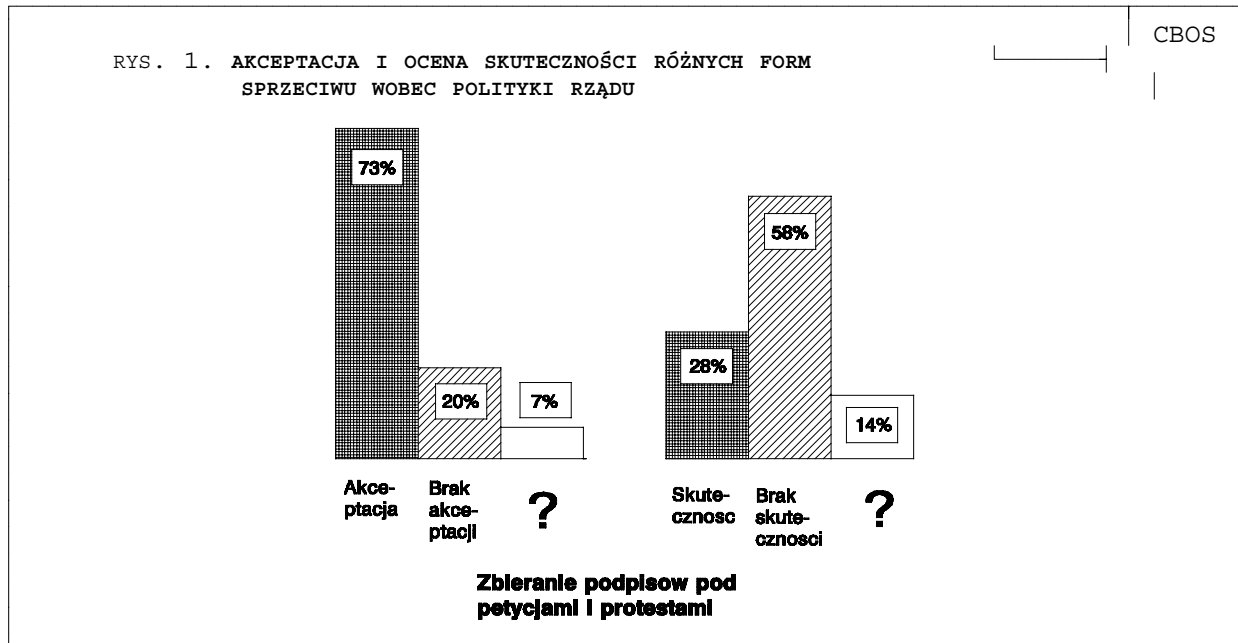
Przewidywania rozwoju sytuacji w kraju związane są z deklarowanym przez badanych stosunkiem do rządu Waldemara Pawlaka. Eskalację konfliktów najczęściej prognozują przeciwnicy obecnego rządu.

O narastaniu fali strajków i protestów najczęściej byli przekonani respondenci, którzy uważali, że ludzi takich jak oni najlepiej rozumie NSZZ "Solidarność '80" (53%). Natomiast członkowie i zwolennicy NSZZ "Solidarność" (popierającego strajk pracowników sfery budżetowej) nie wyróżniali się na tle całego społeczeństwa. Warto też zauważyć, iż badani identyfikujący się z OPZZ częściej niż inni oceniali, że sytuacja w kraju będzie się uspokajała.

Poziom akceptacji i ocena skuteczności różnych form protestu

Strajki nie są jedynym sposobem manifestacji niezadowolenia społecznego. Należałoby raczej powiedzieć, że są pewną ostatecznością, desperacką reakcją na konkretną sytuację wymagającą radykalnych zmian. Przybierają też różne formy (strajki głodowe, okupacyjne). Niewątpliwie uchodzą za najważniejszy rodzaj protestu ze względu na społeczne skutki i rozgłos, jaki nadają im środki masowego przekazu. Z tego powodu inne formy protestu społecznego pozostają nie zauważone, a w każdym razie poświęca im się znacznie mniej uwagi.

W styczniowym sondażu respondenci wypowiedzieli się o możliwości wykorzystania także innych niż strajki form sprzeciwu wobec polityki rządu oraz skuteczności tych działań.

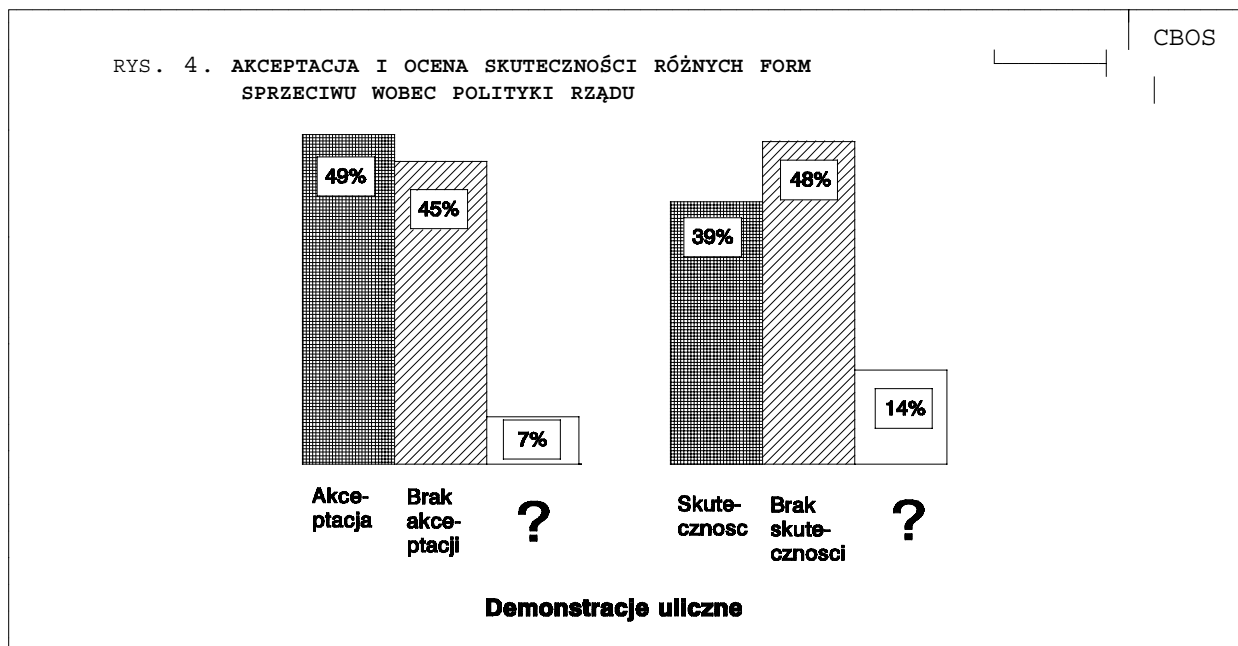
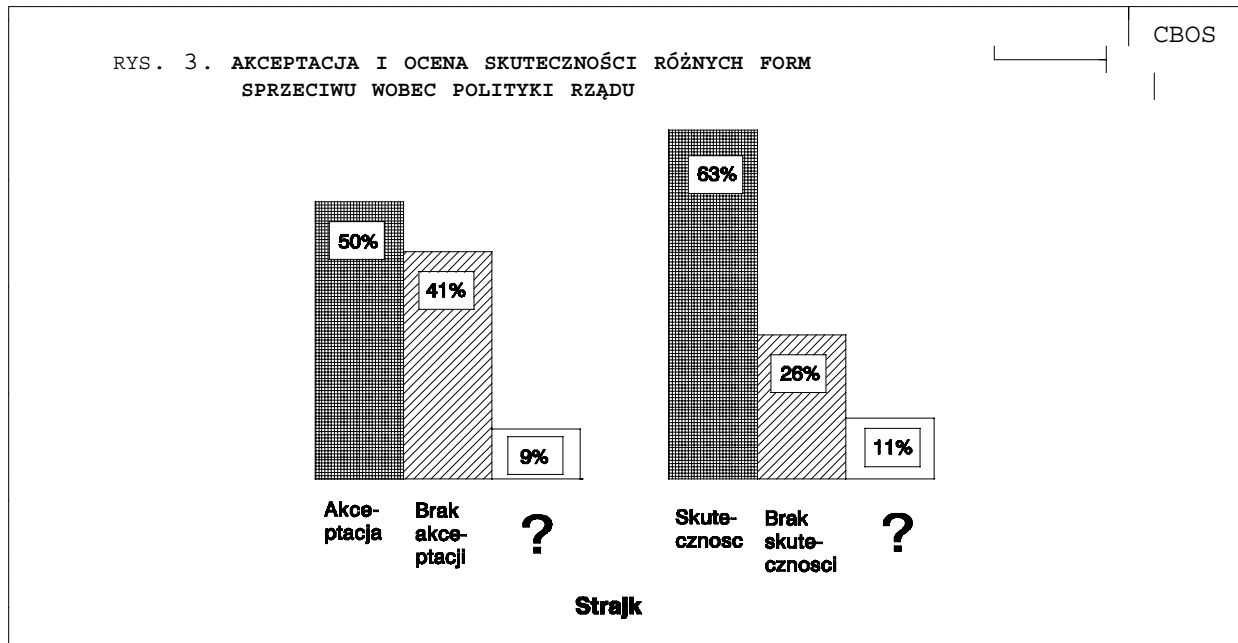

Aprobata różnych form protestu nie idzie w parze z oceną ich skuteczności. Ogólnie można powiedzieć, że najpowszechniejszą akceptacją cieszą się "ugodowe" czy też "pokojoye" formy sprzeciwu wobec polityki rządu (petycje, plakaty), ale jednocześnie przypisuje im się małą skuteczność.

Na uwagę zasługuje fakt, że poglądy polityczne, preferencje wyborcze respondentów czy przynależność związkowa nie różnicują ani poparcia dla wymienionych form sprzeciwu wobec władzy, ani oceny ich skuteczności.

Akceptacja wyrażania niezadowolenia społecznego za pomocą petycji i plakatów protestacyjnych rośnie wraz z wykształceniem respondentów i maleje wraz z ich wiekiem. Również skuteczność obu form protestu najbardziej doceniają osoby z wykształceniem wyższym oraz respondenci najmłodszy. Badani deklarujący prawicowe poglądy polityczne częściej niż pozostali wyrażają aprobatę "pokojoych" form sprzeciwu wobec polityki rządu. Nie oznacza to (jak już stwierdzono wcześniej) większej skłonności prawicy do ugodowości wobec rządu, lecz jest przejawem ogólnie kontestacyjnej, opozycyjnej postawy wobec władz. Także inne, mniej łagodne formy społecznego sprzeciwu są w tej grupie ponadprzeciętnie aprobowane.

Strajk jako formę protestu akceptuje połowa badanych. Podobne poparcie zyskują demonstracje uliczne. Istnieje jednak widoczna różnica w ocenie skuteczności tych form protestu: dwie piąte Polaków nie akceptuje strajków w obecnej sytuacji, ale jednocześnie ponad trzy piąte badanych uważa je za skuteczną formę protestu. Ocena skuteczności strajków przewyższa zatem poziom ich akceptacji. Inaczej oceniane są demonstracje uliczne: społeczne przyzwolenie na tę formę sprzeciwu wobec polityki rządu przewyższa ocenę skuteczności. Demonstracje mają niemal tyle samo zwolenników, co przeciwników. Również opinie o ich skuteczności są wyraźnie podzielone.

Strajki jako forma protestu uzyskują największą akceptację respondentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym (58%). Również im młodszy ankieter, tym większa zarówno akceptacja, jak i ocena skuteczności tej formy działania. Ocena efektywności strajkowania rośnie także wraz z poziomem wykształcenia badanych. Zarówno akceptacja, jak

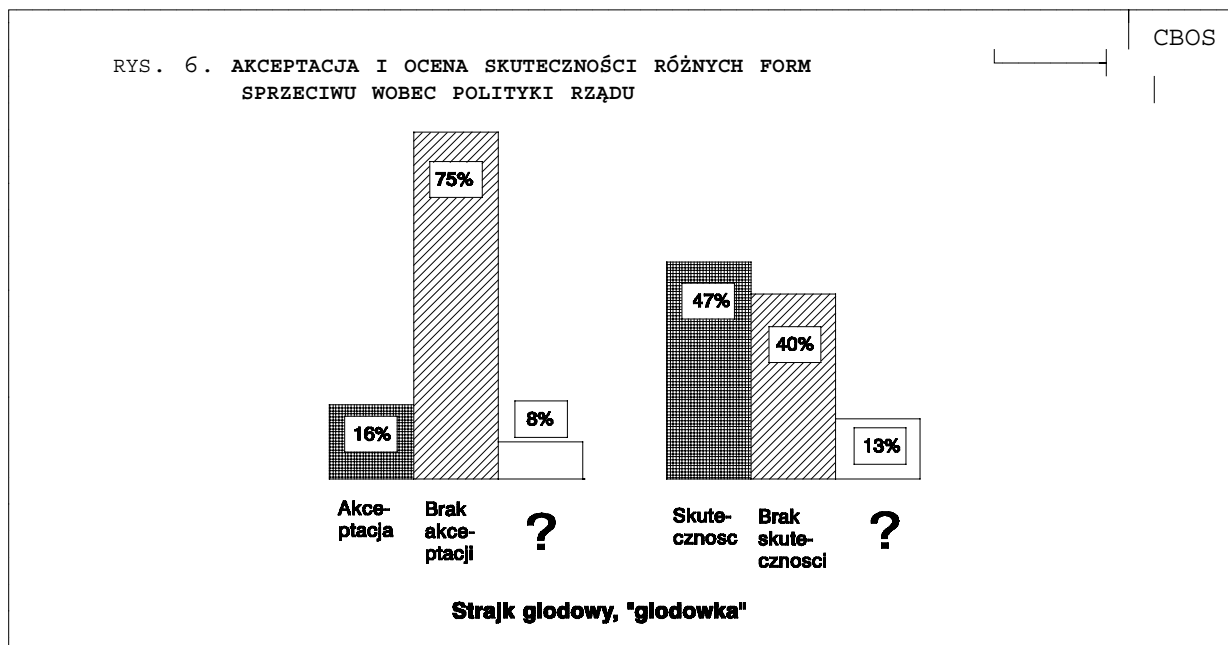
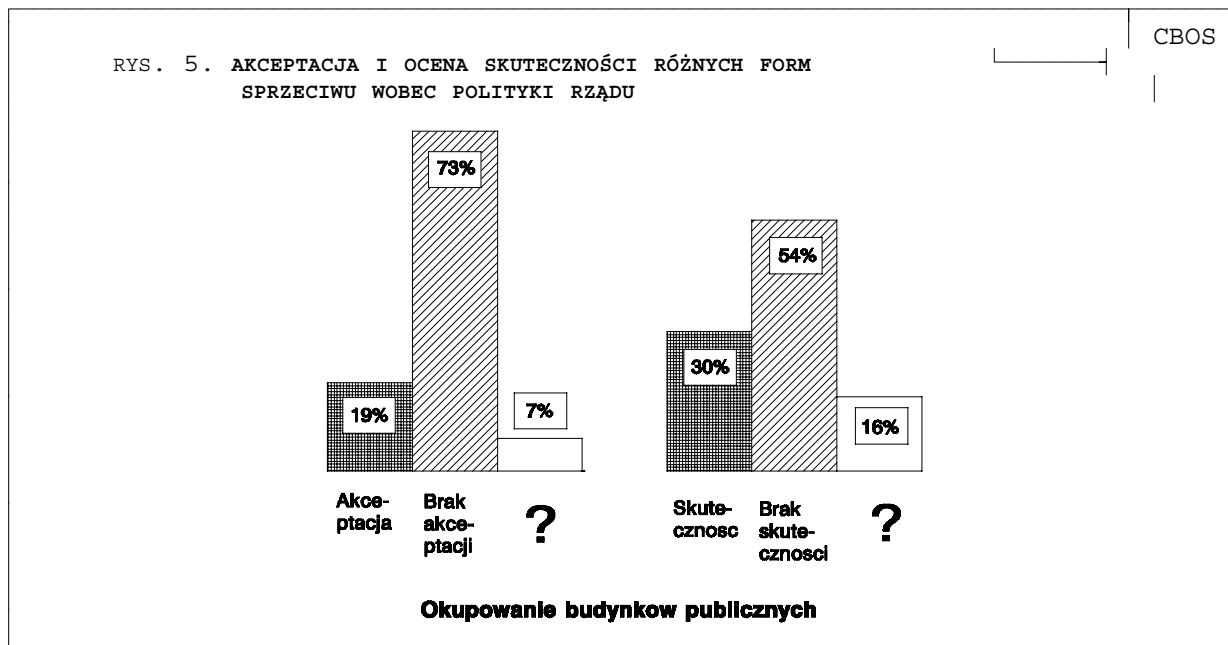
i ocena skuteczności zależą od sympatii politycznych badanych: częściej niż pozostali aprobuja strajki osoby o poglądach prawicowych (66%). Sympatycy prawicy również najczęściej są zdania, że strajki są skuteczną formą protestu (79%)⁶. Trzeba jednak dodać, że taką samą opinię wyraża 66% respondentów o poglądach lewicowych i ponad połowa (53%) deklarujących brak określonych sympatii politycznych. Można więc mówić o wysokiej akceptacji i dużej skuteczności strajków w opinii osób o różnych opcjach politycznych.

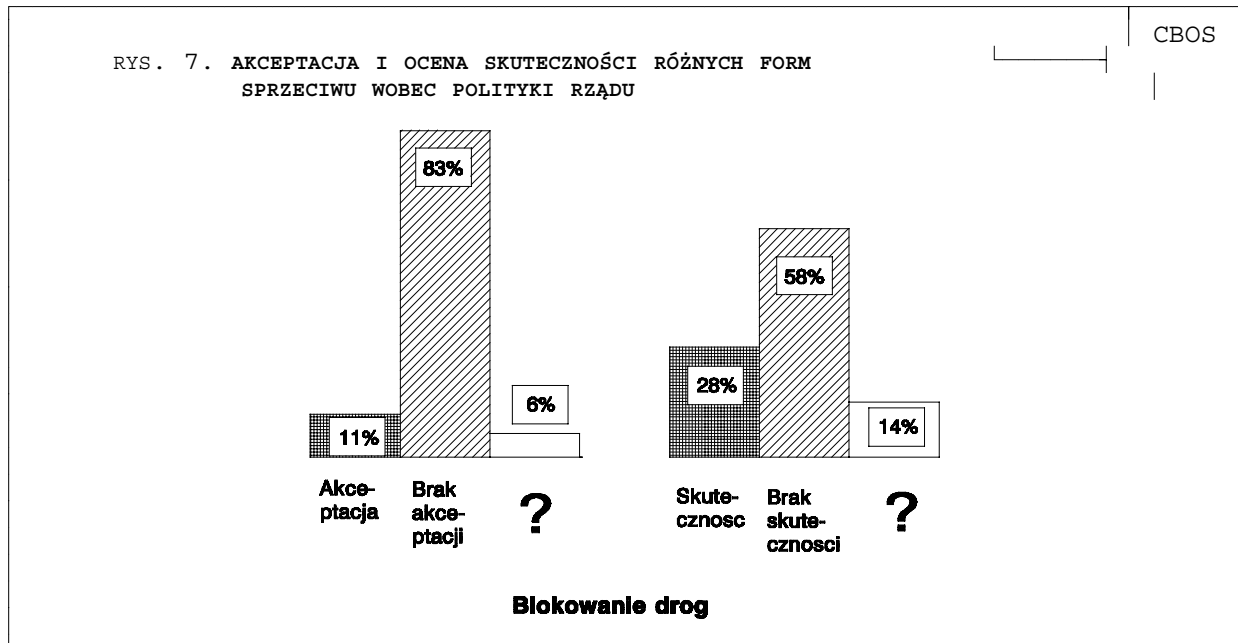
Jest oczywiste, że strajki akceptuje 75% tych respondentów, którzy jednocześnie uważają, że w obecnej sytuacji tylko za ich pomocą można coś osiągnąć. Cztery piąte akceptujących strajki jest zdania, iż protesty społeczne będą się pojawiać tak jak do tej pory bądź też że fala strajków i protestów będzie narastała.

Demonstracje uliczne najczęściej popierane są przez przedstawicieli tych samych grup społecznych, które akceptują strajki.

Spośród przedstawionych respondentom form sprzeciwu wobec polityki rządu najmniejsze poparcie społeczne uzyskało blokowanie dróg, "głodówki" i okupowanie budynków publicznych. Trzy czwarte badanych nie akceptuje okupowania budynków publicznych, a 83% nie wyraża zgody na blokowanie dróg. Ponad połowa badanych jest też zdania, że są to nieskuteczne formy nacisku na władzę. Ciekawe, że ze wszystkich form protestu najmniejszą akceptację społeczną zyskało blokowanie dróg. Niewykluczone, że jest ono postrzegane jako niebezpieczne i uciążliwe dla normalnego funkcjonowania służb publicznych (straży pożarnej, karet pogotowia, służb komunalnych itp.) oraz komunikacji. Być może na opinie w tej kwestii wpływ mają społeczne doświadczenia z protestami Związku Zawodowego Rolnictwa "Samoobrona", organizowanymi przez Andrzeja Leppera.

⁶ W przypadku związku poglądów politycznych z akceptacją strajków V Cramera=0.18, natomiast z oceną ich skuteczności - V Cramera=0.21.

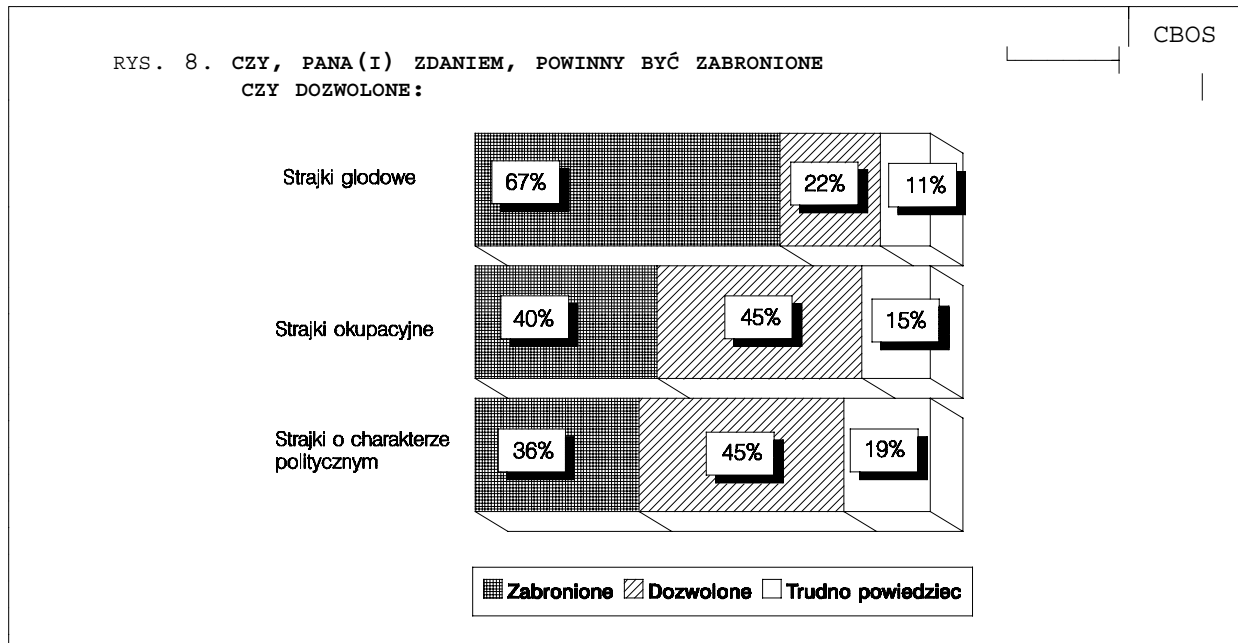

Odrębne zagadnienie stanowi stosunek do strajku głodowego. Jako formę protestu odrzuca go trzy czwarte badanych przy stosunkowo wysokiej ocenie skuteczności. "Głodówkę" najczęściej akceptują osoby z wyższym wykształceniem (26%), one też częściej od pozostałych są przekonane o skuteczności strajku głodowego (61%).

Ostatnim głośnym protestem głodowym był strajk pracowników sfery budżetowej. Ankietowani z tej grupy nieco częściej niż ogół badanych akceptują taką formę protestu (21%), wyraźnie częściej też stwierdzają, że jest ona skuteczna (61%).

Jakie strajki?

Strajki jako formę sprzeciwu wobec polityki rządu akceptuje połowa Polaków, a dwie trzecie uważa je za skuteczną metodę protestu. Z zestawienia poziomu akceptacji strajku (jako wyrazu niezadowolenia) z akceptacją innych zachowań protestacyjnych wynika, że nie każdy rodzaj strajku zyskuje jednakową aprobatę społeczną.

Najwięcej sprzeciwu budzą strajki głodowe. W opinii dwóch trzecich badanych powinny one być zakazane. Opinia społeczna jest w tej kwestii dość zgodna i stosunkowo silnie ugruntowana (najmniej odpowiedzi "trudno powiedzieć"). Prawdopodobnie w grę wchodzi względy etyczne i humanitarne, a być może towarzyszy im też przekonanie, że w obecnej sytuacji politycznej nie istnieje potrzeba odwoływania się do tak drastycznej formy protestu.

Na stosunek do prawnego zakazu "głodówki" nie ma wpływu wykształcenie ani sytuacja materialna badanych. Zależy on natomiast od sympatii politycznych⁷ respondentów i stosunku do obecnego rządu⁸. Za zakazem strajków głodowych częściej niż pozostali opowiadają się respondenci o poglądach lewicowych (80%) i zwolennicy obecnego rządu (78%). Trzeba jednak dodać, że większość sympatyków prawicy (59%) i przeciwników rządu (58%) również zakazałaby tej formy protestu, choć w tych grupach nie ma już mowy o tak dużej jednomyślności.

⁷ V Cramera równe 0.15.

⁸ V Cramera równe 0.13.

Badani pracownicy sfery budżetowej, protestującej pod koniec ubiegłego roku i na początku roku bieżącego, nieco rzadziej niż ogół badanych opowiadali się w styczniu za zakazem strajków głodowych (61%).

Strajki okupacyjne spotykają się z nieco większym poparciem (45%) niż dezaprobata (40%). Do zakazu korzystania z tej formy manifestacji niezadowolenia społecznego częściej od innych skłaniają się mieszkańcy małych miast (49%), osoby o poglądach lewicowych (56%), zwolennicy obecnego rządu (52%).

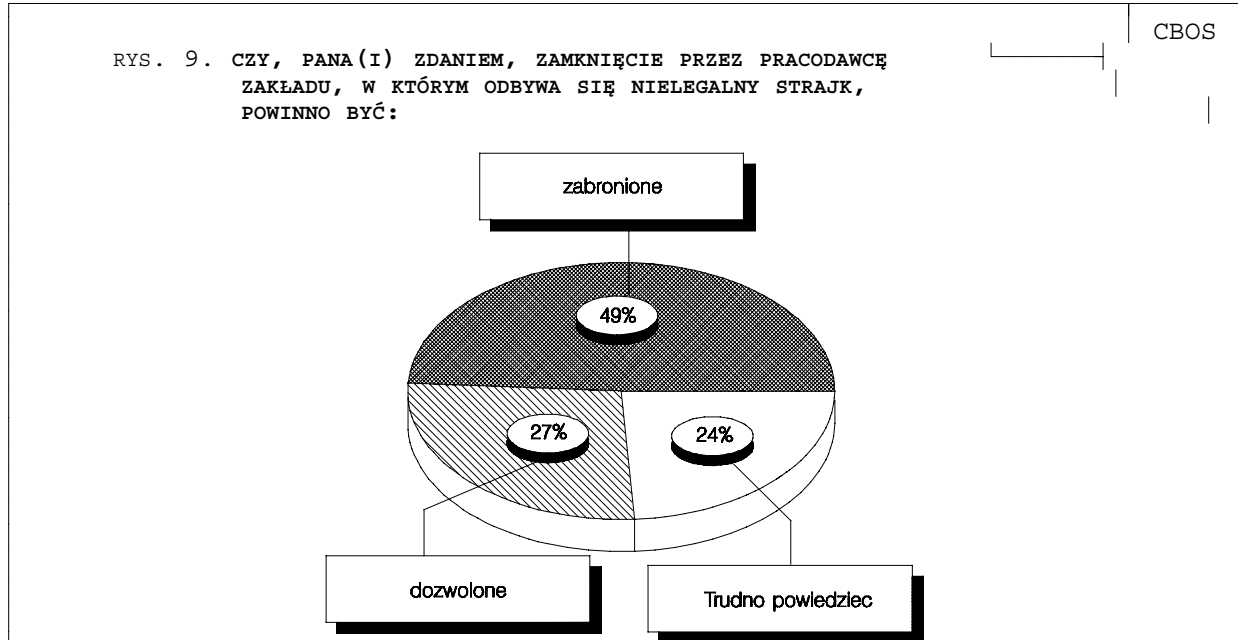
Niejednoznaczny jest też społeczny stosunek do strajków o charakterze politycznym: 36% badanych jest zdania, że powinny być zakazane, 45% jest odmiennego zdania. Co piąty ankietowany nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii. Może to oznaczać, że w przekonaniu przeciętnego Polaka era walki politycznej już minęła. Z drugiej strony, z sondażu sprzed kilku miesięcy⁹ wynika, że strajki i protesty, które wówczas wystąpiły, postrzegane były zarówno w kategoriach ekonomicznych, jak i politycznych.

Stosunek do strajków politycznych w największym stopniu zależy od sympatii politycznych badanych¹⁰. Zakaz takich strajków postuluje połowa zwolenników obecnego rządu i połowa sympatyków lewicy. Jednocześnie ponad jedna trzecia lewicy jest zdania, że ta forma protestu powinna być dozwolona. Za protestami o podłożu politycznym opowiada się po 58% respondentów deklarujących prawicowe poglądy i przeciwników rządu Waldemara Pawlaka.

Ankietowani wyrażali również swoje opinie o restrykcyjnych uprawnieniach pracodawcy wobec nielegalnie strajkujących.

⁹ Por. komunikat CBOS "Czy Polacy wolą strajkować wiosną?", maj '94.

¹⁰ V Cramera równe 0.18.

Mimo iż w pytaniu nacisk położono na nielegalne działanie, blisko połowa badanych jest przeciwna zamykaniu zakładu pracy, w którym odbywa się strajk. Taki pogląd częściej od innych wyrażają pracownicy sektora państwowego (55%), robotnicy wykwalifikowani (58%), osoby negatywnie oceniające swoje warunki materialne (53%), respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym (56%), mieszkańcy regionu północnego (61%). Częściej od innych zgodę na zamknięcie zakładu pracy deklarują prywatni przedsiębiorcy (42%) i osoby z wyższym wykształceniem (37%).

Opinie o dopuszczalności zamknięcia zakładu pracy, w którym strajkują pracownicy, nie zależą od stosunku respondentów do obecnego rządu. Także osoby deklarujące różne opcje polityczne są zgodne co do tego, że takie restrykcje powinny być zakazane. Zgodę na zamykanie strajkującego zakładu pracy wyraża co trzeci (33%) respondent o poglądach lewicowych i 29% deklarujących prawicowe poglądy polityczne.

Na kogo mogą liczyć strajkujący?

Dobrym wskaźnikiem zarówno poziomu akceptacji strajku, jak i skuteczności tej formy protestu jest gotowość wzięcia w nim udziału. Pytanie takie postawiono osobom zatrudnionym w charakterze pracowników najemnych. Okazuje się, że badani są mniej więcej równomiernie podzieleni na aktywnie popierających osoby strajkujące i tych, którzy przyjęliby wobec strajków postawę pasywną. Co dziesiąty pracownik najemny nie ma wyrobionego zdania na ten temat. Trzeba też dodać, że - chociaż różnice są niewielkie - respondenci deklarują większą gotowość do wzięcia udziału w strajku generalnym, powszechnym proteście przeciw polityce rządu (48%) i w strajku we własnym zakładzie pracy (46%) niż w strajku solidarnościowym (43%).

Tabela 5

w procentach

Czy był(a)by Pan(i) gotów(gotowa) wziąć udział:	Wskazania pracowników najemnych (według terminów badań)					
	' 93			' 94		' 95
	I	II	VIII	III	V	I
- w strajku, do którego doszłoby w Pana(i) zakładzie						
Tak	50	52	48	40	39	46
Nie	36	35	41	49	50	46
Trudno powiedzieć	14	13	11	12	11	9
- w strajku popierającym protest innych strajkujących zakładów:						
Tak	42	38	42	38	34	43
Nie	43	42	45	50	54	48
Trudno powiedzieć	15	20	13	13	13	9
- w strajku generalnym, powszechnym proteście pracowników przeciw polityce gospodarczej rządu						
Tak	56	53	51	41	38	48
Nie	30	31	36	48	54	43
Trudno powiedzieć	14	16	13	11	10	9

Obserwowane zmiany deklarowanej gotowości do aktywnego udziału w strajkach są zapewne związane z fluktuacją sytuacji politycznej w państwie, akcjami central związkowych, ale także z konkretnymi problemami (socjalnymi, ekonomicznymi) poszczególnych grup pracowniczych. Wskazuje na to wzrost - w porównaniu z rokiem ubiegłym - "gotowości strajkowej" w styczniu '95, co można odczytać jako reakcję na problemy pracownicze szeroko

omawiane w tym czasie w środkach masowego przekazu (kłopoty finansowe służby zdrowia, grudniowy strajk głodowy pracowników służby zdrowia, płace w sferze budżetowej itp.).

Udział w strajku we własnym zakładzie pracy częściej niż pozostali deklarują pracownicy sektora państwowego (53%) i sfery budżetowej (47%). Aktywny udział w strajku generalnym deklaruje 54% pracowników sfery budżetowej i 51% zatrudnionych w sektorze państwowym. Trzeba jednak zaznaczyć, że w swoim miejscu pracy aktywnie poparłoby strajk również 36% zatrudnionych w sektorze prywatnym i 42% pracowników spółdzielczości.

Ogólnie można powiedzieć, że gotowość do udziału zarówno w strajkach we własnym zakładzie pracy, jak i strajku solidarnościowym i generalnym deklarują przede wszystkim robotnicy wykwalifikowani, osoby negatywnie oceniające swoje warunki materialne oraz respondenci o centrowych i prawicowych poglądach politycznych. Dystans wobec strajków w największym stopniu zachowują pracownicy najemni określający się jako lewica oraz osoby o nie wyrobionych poglądach politycznych.

Tabela 6

w procentach

Czy był(a)by Pan(i) gotów(gotowa) wziąć udział:	Wskazania respondentów według deklarowanych poglądów politycznych			
	lewica	centrum	prawica	trudno powiedzieć
- w strajku, do którego doszłoby w Pana(i) zakładzie:				
Tak	35	51	60	35
Nie	54	43	34	55
Trudno powiedzieć	10	6	6	12
- w strajku popierającym protest innych strajkujących:				
Tak	31	48	58	33
Nie	63	43	37	55
Trudno powiedzieć	6	9	6	12
- w strajku generalnym, powszechnym proteście przeciw polityce gospodarczej rządu:				
Tak	28	56	63	39
Nie	61	37	31	48
Trudno powiedzieć	11	7	6	13

Aktywny bądź pasywny stosunek do akcji strajkowych jest niezależny od przynależności związkowej i preferencji wyborczych respondentów. Zależy natomiast od oceny skuteczności strajku jako formy protestu. Spośród tych, którzy uważają, że w obecnej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć, 65% wzięłoby udział w strajku w swoim zakładzie pracy, 63% w strajku generalnym i 58% - w strajku solidarnościowym. Dwie trzecie tych, którzy nie zamierzają strajkować, jednocześnie uważa, że w obecnej sytuacji podejmowanie strajku w gruncie rzeczy nic nie daje¹¹.

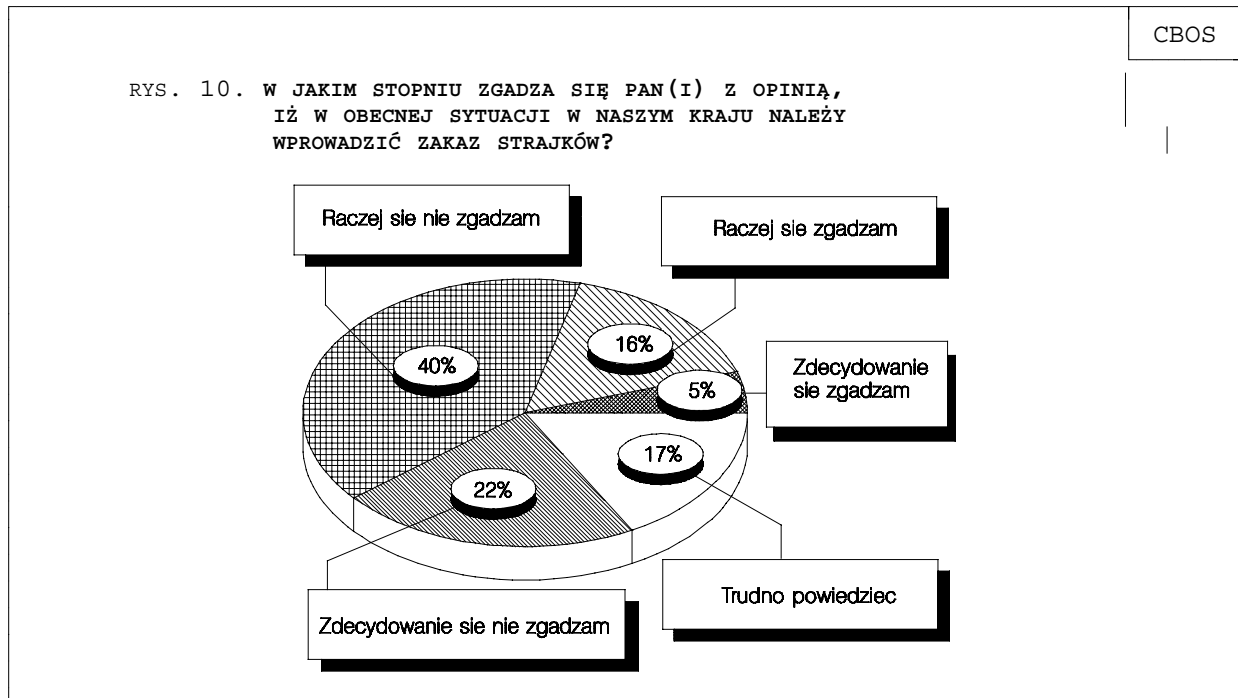
Czy ograniczyć prawo do strajku?

Na początku października '94 strajki i inne konflikty wewnątrzzakładowe pojawiały się w kraju sporadycznie. Co jakiś czas słyszy się jednak wypowiedzi, że decyzje o strajkach w Polsce podejmowane są pochopnie i zbyt łatwo. W związku z tym na przełomie drugiego i trzeciego kwartału ubiegłego roku rozważana była możliwość zmiany ustawy o związkach zawodowych, w celu utrudnienia podjęcia strajku.

W badaniu przeprowadzonym w październiku '94¹² przedmiotem naszego zainteresowania były między innymi opinie społeczeństwa o tym, w jakiej sytuacji strajki mogą być używane jako metoda osiągnięcia celów. Prawie dwie trzecie Polaków nie zgodziło się wówczas z poglądem, że w naszym kraju strajki powinny być zabronione. Za zakazem strajków opowiedział się natomiast co piąty ankietowany.

¹¹ Zależność gotowości do udziału w strajku od oceny jego skuteczności jako formy protestu określa V Cramera=0.22 dla strajku w zakładzie pracy, V Cramera=0.19 dla strajku popierającego innych strajkujących i V Cramera=0.20 dla strajku powszechnego.

¹² Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (53), 6-10 października '94 (N=1184).

Ponad połowa respondentów wypowiedziała się także przeciwko ograniczeniu prawa pracowników do strajkowania (57%), za jego ograniczeniem zaś była mniej niż jedna trzecia badanych (29%). W porównaniu z majem '93 opinie ankietowanych w tej kwestii zmieniły się nieznacznie (tab. 7).

Tabela 7

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, należy ograniczyć prawa pracowników do strajkowania?	Wskazania respondentów według terminów badań:	
	maj '93	październik '94
Zdecydowanie tak	9	5
Raczej tak	25	24
	}34	}29
Raczej nie	33	38
Zdecydowanie nie	20	19
	}53	}57
Trudno powiedzieć	13	14

Za zakazem strajków najczęściej wypowiadali się rolnicy indywidualni, przeciwko - pracownicy umysłowi, kadra kierownicza, inteligencja, robotnicy wykwalifikowani i prywatni przedsiębiorcy. Rolnikom indywidualnym, którzy nie są pracownikami najemnymi, strajki (kojarzone przede wszystkim z protestami wielkoprzemysłowej klasy robotniczej) mogą się wydawać niepotrzebnym zakłóceniem porządku społecznego, natomiast dla pracowników najemnych jest to bardzo istotne prawo pracownicze. Pracodawcy i osoby zatrudnione poza rolnictwem w swoich opiniach kierują się być może większą wrażliwością społeczną na problemy osób pracujących "u kogoś" niż rolnicy indywidualni.

Za ograniczeniem prawa do strajku także najczęściej opowiadali się rolnicy, przeciwko - pracownicy umysłowi niższego szczebla.

Takie różnice w poglądach wynikają być może z głębszego podziału społecznego na "wieś" i "miasto". Przez ludzi ze wsi strajk często może być postrzegany jako nieuzasadniony protest ekonomiczny mieszkańców miast, których sytuacja jest i tak dużo lepsza niż rolników czy ogólnie ludzi żyjących na wsi.

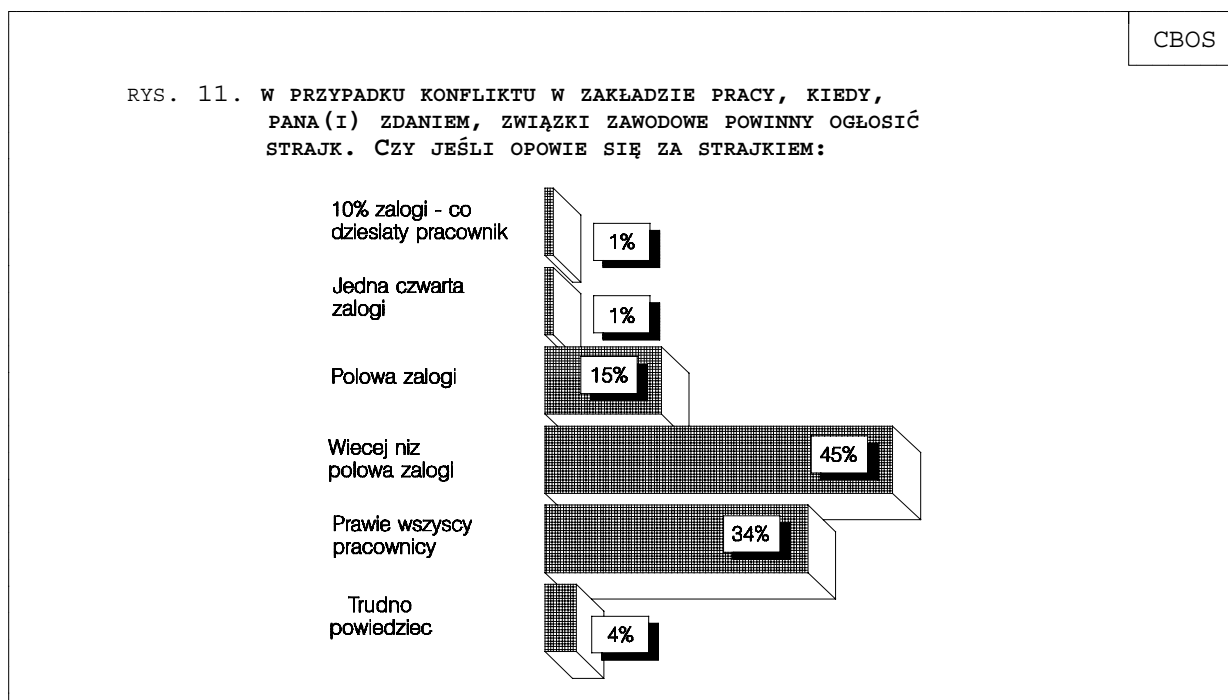
Stosunku do całkowitego zakazu strajków nie różnicują zasadniczo deklarowane przez badanych poglądy polityczne. Ze względu na poparcie dla ograniczenia prawa do strajku wyróżniają się respondenci identyfikujący się z prawicą, nie jest ono jednak duże (37%). Co ciekawe, ankietowani prywatni przedsiębiorcy nieco rzadziej niż ogół badanych domagają się ograniczenia prawa do strajków (24%), być może dlatego, że zazwyczaj nie dotyczy ich ono bezpośrednio (większość z nich nie zatrudnia większej liczby pracowników najemnych).

Kiedy można strajkować?

Obecne przepisy¹³ przewidują, że organizacja związkowa może ogłosić strajk po uzyskaniu zgody większości głosujących pracowników, jeżeli w głosowaniu wzięła udział co najmniej połowa pracowników zakładu pracy, czyli ponad jednej czwartej załogi.

¹³ "Ustawa o rozwiązywaniu sporów zbiorowych" z dnia 23 maja 1991 r. (Dziennik Ustaw nr 55 poz. 236).

Zdaniem większości ankietowanych w październiku '94 - w przypadku konfliktu w zakładzie pracy - związki zawodowe powinny ogłosić strajk, jeśli opowie się za nim ponad połowa załogi (45% - więcej niż połowa załogi, 34% - prawie wszyscy pracownicy). Są to więc warunki ostrzejsze niż zapisane w obecnie obowiązującym prawie, a zbliżone do rządowych projektów ograniczających prawo do strajku.

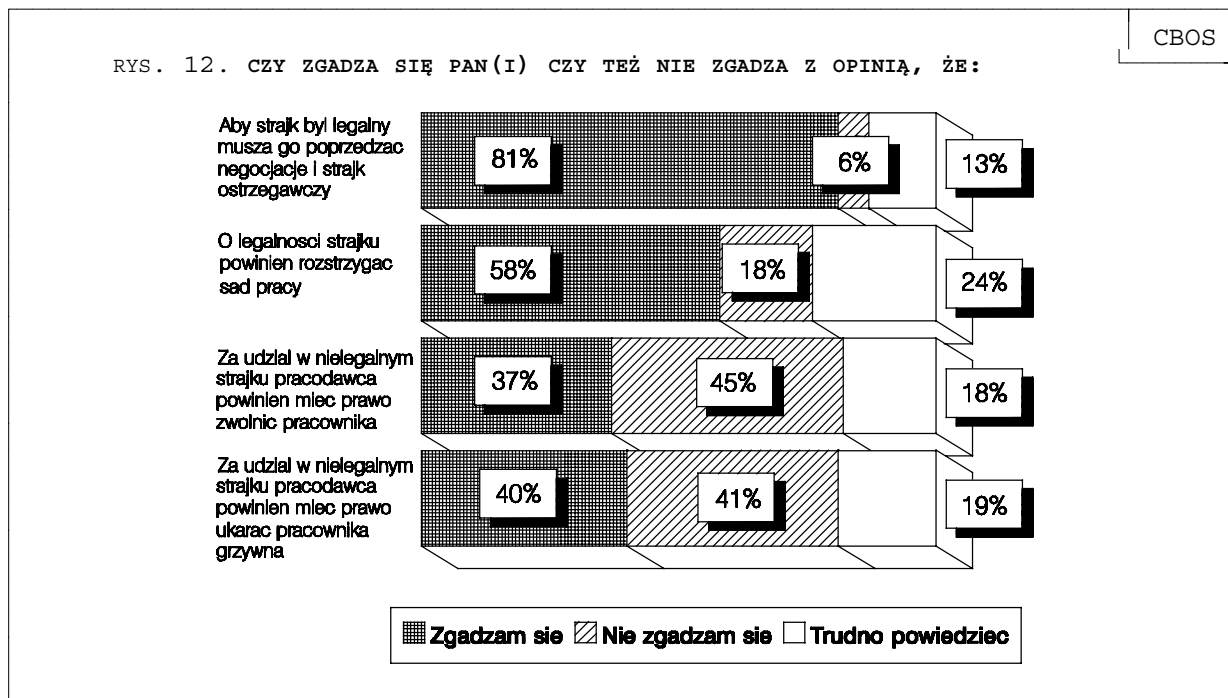

We wszystkich grupach respondentów aktywnych zawodowo przeważają osoby, które opowiadają się za ostrzejszymi warunkami podejmowania strajku niż obecnie obowiązujące. Być może taki rozkład odpowiedzi ma związek z niezajomością przepisów dotyczących podejmowania strajków.

Opinii w tej kwestii nie różnicują także poglądy polityczne deklarowane przez respondentów.

Strajk jest jedną z najostrzejszych form protestu, forma ta nie powinna więc być nadużywana. Na takich przesłankach opiera się też obowiązujące prawo, w którym przewidziano konieczność skorzystania z innej możliwości rozwiązywania spraw spornych, zanim zostanie podjęta decyzja o strajku.

Ze zdecydowaną aprobatą osób ankietowanych w październiku '94 spotkała się opinia, iż aby strajk był legalny, musi być poprzedzony negocjacjami i strajkiem ostrzegawczym (81%). Ponad połowa respondentów zgodziła się także, że o legalności strajku powinien rozstrzygać sąd pracy (58%).

Obecnie za naruszenie przepisów ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych grozi grzywna. Praktycznie jednak zasada ta nie jest przestrzegana lub przypadki takie nie są nagłaśniane.

Przyznanie pracodawcy prawa do ukarania pracownika grzywną za udział w nielegalnym strajku było przyjmowane przez badanych w październiku '94 w sposób ambiwalentny (40% za, 41% - przeciw). Natomiast opinię, że za udział w nielegalnym strajku pracodawca powinien mieć prawo zwolnić pracownika, częściej odrzucano (45%) niż akceptowano (37%). Trzeba przypomnieć, że w styczniu '95 podobna grupa badanych (49%) opowiedziała się za zakazem zamykania przez pracodawcę zakładu, w którym odbywa się nielegalny strajk¹⁴.

¹⁴ Por. rozdział "Jakie strajki?" w niniejszym komunikacie.

Stosunek do zwolnień z pracy za udział w nielegalnym strajku najbardziej różnicuje społeczeństwo. Za stosowaniem tej zasady najczęściej opowiadają się przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (50%), prywatni przedsiębiorcy (49%) oraz rolnicy (47%), a więc osoby, które nie są zagrożone takimi działaniami ze strony pracodawcy lub też stanowią drugą stronę konfliktu w zakładzie pracy. Przeciwni zwolnieniom są natomiast w większości pracownicy umysłowi niższego szczebla (58%), robotnicy (niewykwalifikowani - 55%, wykwalifikowani - 54%) oraz pracownicy fizyczno-umysłowi (50%), czyli grupy, z których najczęściej wywodzą się uczestnicy strajków.

Poglądów badanych w omawianych kwestiach nie różnicują deklarowane poglądy polityczne.

★

★

★

Większość ankietowanych uważa, że w obecnej sytuacji strajki są skuteczną formą protestu. Na podstawie prognoz respondentów co do występowania akcji protestacyjnych w ciągu najbliższych miesięcy można stwierdzić, że odsetek osób nie spodziewających się radykalnych zmian (w najbliższym czasie tak jak teraz będą się pojawiały protesty i strajki) jest niemal taki sam jak tych, którzy są przekonani o eskalacji strajków i protestów społecznych. Od października '94 przewidywania eskalacji strajków wzrosły o 6 punktów procentowych.

Ogólnie można podsumować, że respondenci o poglądach prawicowych częściej od pozostałych akceptują wszystkie wymienione w pytaniach formy protestu. Inaczej mówiąc, wyrażają oni silniejsze dążenie do swobodnego, publicznego i legalnego wyrażania niezadowolenia społecznego i sprzeciwu wobec polityki rządu za pomocą wszelkich dostępnych środków. Natomiast badani o poglądach lewicowych częściej od pozostałych są zwolennikami zakazu strajków głodowych, okupacyjnych i politycznych. Mamy więc tu być może do czynienia nie tylko ze stosunkiem do form protestu, ale do koalicji sprawującej obecnie władzę w kraju.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Które z poniższych stwierdzeń jest bliższe Pana(i) opinii?
 1 - W obecnej sytuacji tylko za pomocą strajków można coś osiągnąć; 2 - W obecnej sytuacji podejmowanie strajku w gruncie rzeczy nic nie daje

			(%)	
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	31	56	13	1223
Płeć				
Mężczyźni	32	59	9	577
Kobiety	31	54	15	646
Wiek				
do 24 lat	33	59	8	128
25-34	32	59	8	195
35-44	35	54	11	291
45-54	33	59	8	170
55-64	31	58	11	199
65 lat i więcej	23	52	25	238
Miejsce zamieszkania				
Wieś	27	59	14	480
Miasto do 20 tys.	27	64	9	141
od 21 do 100 tys.	37	48	15	229
101-500 tys.	32	55	13	241
501 tys. i więcej mieszk.	39	54	7	132
Region				
Północny	38	54	9	125
Zachodni	29	58	13	143
Środkowozachodni	30	60	10	181
Środkowy	31	61	8	206
Wschodni	34	46	19	154
Południowo-wschodni	25	62	13	199
Południowo-zachodni	33	51	16	215
Wykształcenie				
Podstawowe	27	54	20	444
Zasadnicze zawodowe	35	57	9	304
Średnie	33	58	9	387
Wyższe	33	59	8	88
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	34	56	9	64
Prac. umysł. niż. szczebla	40	53	8	120
Pracownicy fiz.- umysł.	33	56	10	48
Robotnicy wykwalifikowani	35	57	8	119
Robotnicy niewykwalifik.	29	63	8	63
Rolnicy	29	62	10	84
Prywatni przedsiębiorcy	29	62	9	45
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	27	55	18	458
Uczniowie i studenci	28	61	11	36
Bezrobotni	31	57	12	116
Gospodynie domowe i inni	39	51	10	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	44	47	9	121
Sektor państwowy	35	57	8	158
Sektor prywatny	25	65	10	163
Spółdzielczość	33	63	4	24
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	30	59	11	288
1250 tys. - 1999 tys.	34	54	12	230
2000 tys. - 2749 tys.	30	56	14	353
2750 tys. - 3249 tys.	31	54	15	121
3250 tys. i powyżej	32	57	11	207
Ocena własnych war. mater.				
Złe	31	56	13	479
Średnie	31	58	12	537
Dobre	32	55	14	205
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	23	53	23	73
Raz w tygodniu	32	55	13	719
Kilka razy w roku	33	57	10	314
W ogóle nie uczestniczy	27	62	11	116
Poglądy polityczne				
Lewica	22	69	9	218
Centrum	30	62	8	377
Prawica	46	44	10	276
Trudno powiedzieć	26	52	22	348

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższych miesięcy fala strajków, protestów będzie narastała czy też będzie opadała? 1 - Będzie się uspokajało - strajki i protesty będą powoli wygasaly; 2 - Będzie tak jak teraz - będą się pojawiały strajki i protesty; 3 - Będzie narastała fala strajków, protestów; 4 - Wybuchnie poważny konflikt społeczny

	(%)				Trudno powiedzieć	Liczba osób
	1	2	3	4		
Ogółem	11	36	33	4	15	1230
Płeć						
Mężczyźni	11	37	35	5	11	581
Kobiety	12	36	32	3	18	649
Wiek						
do 24 lat	8	39	39	5	10	129
25-34	9	43	35	5	8	197
35-44	10	39	35	3	12	291
45-54	14	31	39	3	13	172
55-64	14	35	31	4	17	200
65 lat i więcej	13	31	26	3	26	239
Miejsce zamieszkania						
Wieś	12	38	31	1	18	482
Miasto do 20 tys.	10	38	32	3	17	144
od 21 do 100 tys.	14	37	35	5	9	229
101-500 tys.	11	37	31	7	15	243
501 tys. i więcej mieszk.	8	29	45	5	13	132
Region						
Północny	16	31	38	6	10	125
Zachodni	15	38	31	8	9	143
Środkowozachodni	9	42	37	2	14	185
Środkowy	9	33	41	2	15	206
Wschodni	13	34	34	5	25	155
Południowo-wschodni	14	39	26	2	20	200
Południowo-zachodni	11	44	29	4	13	216
Wykształcenie						
Podstawowe	12	30	32	3	23	444
Zasadnicze zawodowe	7	41	37	6	10	306
Średnie	15	37	33	4	12	391
Wyższe	8	48	34	2	8	89
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	11	45	27	3	14	64
Prac. umysł. niż. szczebla	12	38	37	2	11	121
Pracownicy fiz. - umysł.	19	29	38	4	10	48
Robotnicy wykwalifikowani	10	42	35	5	8	120
Robotnicy niewykwalifik.	11	38	40	3	8	63
Rolnicy	13	32	33	4	18	84
Prywatni przedsiębiorcy	7	42	33	4	13	45
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	13	34	30	3	20	462
Uczniowie i studenci	6	33	39	8	14	36
Bezrobotni	5	37	43	5	10	117
Gospodynie domowe i inni	14	39	27	3	17	70
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	8	37	35	3	16	122
Sektor państwowy	18	39	33	3	8	159
Sektor prywatny	7	42	36	4	10	163
Spółdzielczość	13	54	25	0	8	24
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 1250 tys. zł	9	34	38	4	15	290
1250 tys. - 1999 tys.	9	36	37	6	13	230
2000 tys. - 2749 tys.	12	38	30	3	17	356
2750 tys. - 3249 tys.	14	40	29	2	15	123
3250 tys. i powyżej	17	34	33	2	13	207
Ocena własnych war. mater.						
Źle	10	31	38	5	16	482
Średnie	11	39	32	3	16	540
Dobre	15	44	28	2	12	206
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	8	32	38	3	19	73
Raz w tygodniu	12	38	32	3	15	723
Kilka razy w roku	10	34	35	5	16	316
W ogóle nie uczestniczy	17	36	32	5	9	117
Poglądy polityczne						
Lewica	17	38	32	4	10	220
Centrum	11	37	34	4	13	379
Prawica	13	36	36	5	10	276
Trudno powiedzieć	7	35	31	2	24	351

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, **strajki głodowe** powinny być:
(%)

	Zabronione	Dozwolone	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	67	22	12	1230
Płeć				
Mężczyźni	65	24	10	581
Kobiety	68	20	12	649
Wiek				
do 24 lat	64	28	9	129
25-34	57	29	14	197
35-44	61	27	12	291
45-54	73	20	8	172
55-64	74	18	9	200
65 lat i więcej	72	11	17	239
Miejsce zamieszkania				
Wieś	70	17	12	482
Miasto do 20 tys.	65	23	12	144
od 21 do 100 tys.	64	26	10	229
101-500 tys.	65	25	10	243
501 tys. i więcej mieszk.	61	26	13	132
Region				
Północny	70	22	8	125
Zachodni	74	16	10	143
Środkowozachodni	71	18	11	185
Środkowy	62	27	11	206
Wschodni	66	16	17	155
Południowo-wschodni	77	16	8	200
Południowo-zachodni	50	34	15	216
Wykształcenie				
Podstawowe	71	15	14	444
Zasadnicze zawodowe	63	25	11	306
Średnie	65	25	10	391
Wyższe	61	30	9	89
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	63	28	9	64
Prac.umysł.niż.szczębla	59	31	11	121
Pracownicy fiz.- umysł.	73	21	6	48
Robotnicy wykwalifikowani	63	31	6	120
Robotnicy niewykwalifik.	73	14	13	63
Rolnicy	60	24	17	84
Prywatni przedsiębiorcy	60	29	11	45
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	73	15	13	462
Uczniowie i studenci	56	33	11	36
Bezrobotni	62	24	14	117
Gospodynie domowe i inni	64	26	10	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	61	27	12	122
Sektor państwowy	70	23	7	159
Sektor prywatny	60	31	9	163
Spółdzielczość	67	25	8	24
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	68	19	12	290
1250 tys. - 1999 tys.	67	23	10	230
2000 tys. - 2749 tys.	65	22	13	356
2750 tys. - 3249 tys.	68	23	9	123
3250 tys. i powyżej	65	25	10	207
Ocena własnych war. mater.				
Złe	64	23	13	482
Średnie	68	22	10	540
Dobre	69	19	12	206
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	63	25	12	73
Raz w tygodniu	68	22	10	723
Kilka razy w roku	65	21	15	316
W ogóle nie uczestniczy	63	26	11	117
Poglądy polityczne				
Lewica	80	17	4	220
Centrum	69	24	8	379
Prawica	59	29	12	276
Trudno powiedzieć	62	18	21	351

Tabela 4. Czy, Pana(i) zdaniem, **strajki okupacyjne** powinny być:
(%)

	Zabronione	Dozwolone	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	40	45	15	1230
Płeć				
Mężczyźni	41	48	10	581
Kobiety	38	42	20	649
Wiek				
do 24 lat	34	50	16	129
25-34	35	52	13	197
35-44	39	47	14	291
45-54	39	50	11	172
55-64	42	43	16	200
65 lat i więcej	45	33	21	239
Miejsce zamieszkania				
Wieś	43	39	18	482
Miasto do 20 tys.	49	37	15	144
od 21 do 100 tys.	32	53	15	229
101-500 tys.	40	48	12	243
501 tys. i więcej mieszk.	28	59	13	132
Region				
Północny	34	55	11	125
Zachodni	45	39	15	143
Środkowozachodni	45	41	14	185
Środkowy	33	55	12	206
Wschodni	46	35	19	155
Południowo-wschodni	44	39	18	200
Południowo-zachodni	33	50	17	216
Wykształcenie				
Podstawowe	41	39	20	444
Zasadnicze zawodowe	36	51	13	306
Średnie	40	46	14	391
Wyższe	43	53	4	89
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	45	45	9	64
Prac. umysł. niż. szczebla	35	57	8	121
Pracownicy fiz. - umysł.	33	60	6	48
Robotnicy wykwalifikowani	34	53	13	120
Robotnicy niewykwalifik.	44	43	13	63
Rolnicy	36	40	24	84
Prywatni przedsiębiorcy	42	40	18	45
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	43	38	19	462
Uczniowie i studenci	39	50	11	36
Bezrobotni	35	51	14	117
Gospodynie domowe i inni	43	44	13	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	39	48	12	122
Sektor państwowy	37	56	7	159
Sektor prywatny	39	49	12	163
Spółdzielczość	29	58	13	24
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	38	46	16	290
1250 tys. - 1999 tys.	38	49	13	230
2000 tys. - 2749 tys.	41	40	19	356
2750 tys. - 3249 tys.	46	40	14	123
3250 tys. i powyżej	37	52	11	207
Ocena własnych war. mater.				
Złe	38	46	16	482
Średnie	41	44	15	540
Dobre	39	47	14	206
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	30	52	18	73
Raz w tygodniu	40	45	15	723
Kilka razy w roku	36	47	16	316
W ogóle nie uczestniczy	50	37	13	117
Poglądy polityczne				
Lewica	56	36	8	220
Centrum	42	43	15	379
Prawica	30	59	11	276
Trudno powiedzieć	34	42	24	351

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, **strajki o charakterze politycznym** powinny być:

	(%)			
	Zabronione	Dozwolone	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	36	45	20	1230
Płeć				
Mężczyźni	39	45	16	581
Kobiety	33	44	23	649
Wiek				
do 24 lat	22	57	21	129
25-34	31	52	16	197
35-44	33	47	20	291
45-54	43	41	16	172
55-64	43	41	17	200
65 lat i więcej	38	35	27	239
Miejsce zamieszkania				
Wieś	37	41	22	482
Miasto do 20 tys.	46	32	22	144
od 21 do 100 tys.	29	50	21	229
101-500 tys.	38	49	13	243
501 tys.i więcej mieszk.	27	54	20	132
Region				
Północny	38	47	15	125
Zachodni	43	38	20	143
Środkowozachodni	36	50	14	185
Środkowy	28	52	19	206
Wschodni	40	38	22	155
Południowo-wschodni	37	41	22	200
Południowo-zachodni	33	44	23	216
Wykształcenie				
Podstawowe	39	35	26	444
Zasadnicze zawodowe	35	47	17	306
Średnie	34	51	16	391
Wyższe	31	56	12	89
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	36	47	17	64
Prac.umysł.niż.szczębla	31	56	12	121
Pracownicy fiz.- umysł.	27	56	17	48
Robotnicy wykwalifikowani	38	46	17	120
Robotnicy niewykwalifik.	27	54	19	63
Rolnicy	40	38	21	84
Prywatni przedsiębiorcy	24	49	27	45
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	42	37	21	462
Uczniowie i studenci	17	64	19	36
Bezrobotni	28	51	21	117
Gospodynie domowe i inni	39	37	24	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	26	57	17	122
Sektor państwowy	43	45	13	159
Sektor prywatny	26	54	20	163
Spółdzielczość	29	63	8	24
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	37	44	19	290
1250 tys. - 1999 tys.	35	44	21	230
2000 tys. - 2749 tys.	37	42	22	356
2750 tys. - 3249 tys.	37	45	18	123
3250 tys. i powyżej	31	53	16	207
Ocena własnych war. mater.				
Złe	35	45	20	482
Średnie	38	43	19	540
Dobre	31	50	19	206
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	44	27	73
Raz w tygodniu	36	44	19	723
Kilka razy w roku	33	48	19	316
W ogóle nie uczestniczy	44	39	17	117
Poglądy polityczne				
Lewica	50	38	12	220
Centrum	40	45	16	379
Prawica	28	58	14	276
Trudno powiedzieć	28	39	32	351

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, zamknięcie przez pracodawcę zakładu, w którym odbywa się nielegalny strajk, powinno być: (%)

	Zabronione	Dozwolone	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	49	27	24	1230
Płeć				
Mężczyźni	51	30	19	581
Kobiety	47	25	29	649
Wiek				
do 24 lat	50	28	22	129
25-34	47	30	23	197
35-44	50	27	22	291
45-54	51	31	18	172
55-64	48	31	22	200
65 lat i więcej	48	19	33	239
Miejsce zamieszkania				
Wieś	51	21	28	482
Miasto do 20 tys.	46	35	19	144
od 21 do 100 tys.	45	28	27	229
101-500 tys.	51	30	19	243
501 tys.i więcej mieszk.	49	33	17	132
Region				
Północny	61	26	14	125
Zachodni	48	36	17	143
Środkowozachodni	54	21	25	185
Środkowy	42	33	25	206
Wschodni	45	27	28	155
Południowo-wschodni	51	22	28	200
Południowo-zachodni	47	27	26	216
Wykształcenie				
Podstawowe	48	21	31	444
Zasadnicze zawodowe	56	25	19	306
Średnie	45	34	21	391
Wyższe	47	37	16	89
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	41	38	22	64
Prac.umysł.niż.szczębla	45	37	17	121
Pracownicy fiz.- umysł.	52	31	17	48
Robotnicy wykwalifikowani	58	23	19	120
Robotnicy niewykwalifik.	44	25	30	63
Rolnicy	54	19	27	84
Prywatni przedsiębiorcy	36	42	22	45
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	49	25	27	462
Uczniowie i studenci	39	33	28	36
Bezrobotni	52	25	23	117
Gospodynie domowe i inni	54	24	21	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	43	33	24	122
Sektor państwowy	55	28	17	159
Sektor prywatny	47	33	20	163
Spółdzielczość	46	33	21	24
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	55	20	25	290
1250 tys. - 1999 tys.	49	29	22	230
2000 tys. - 2749 tys.	47	26	28	356
2750 tys. - 3249 tys.	44	38	18	123
3250 tys. i powyżej	48	31	20	207
Ocena własnych war. mater.				
Złe	53	24	23	482
Średnie	46	27	26	540
Dobre	46	34	19	206
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	42	29	29	73
Raz w tygodniu	50	25	24	723
Kilka razy w roku	46	30	24	316
W ogóle nie uczestniczy	53	30	17	117
Poglądy polityczne				
Lewica	52	33	15	220
Centrum	54	26	20	379
Prawica	52	29	19	276
Trudno powiedzieć	39	23	38	351

Tabela 7. Czy był(aby) Pan(i) gotów(gotowa) wziąć udział w **strajku generalnym**, powszechnym proteście pracowników przeciw polityce gospodarczej rządu?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	48	43	9	437
Płeć				
Mężczyźni	47	47	5	220
Kobiety	49	38	12	217
Wiek				
do 24 lat	61	36	2	44
25-34	47	42	11	110
35-44	46	43	11	168
45-54	49	46	5	79
55-64	47	44	9	32
65 lat i więcej	25	50	25	4
Miejsce zamieszkania				
Wieś	44	48	8	121
Miasto do 20 tys.	43	47	9	53
od 21 do 100 tys.	51	38	11	99
101-500 tys.	49	44	8	105
501 tys. i więcej mieszk.	58	34	8	59
Region				
Północny	55	40	5	55
Zachodni	56	35	8	48
Środkowozachodni	43	48	9	69
Środkowy	52	40	9	81
Wschodni	46	43	11	37
Południowo-wschodni	51	37	12	65
Południowo-zachodni	39	52	9	82
Wykształcenie				
Podstawowe	48	45	6	64
Zasadnicze zawodowe	50	43	8	127
Średnie	48	41	11	189
Wyższe	46	47	7	57
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	42	53	5	57
Prac.umysł.niż.szczebła	50	42	8	113
Pracownicy fiz.- umysł.	47	47	7	45
Robotnicy wykwalifikowani	52	39	9	116
Robotnicy niewykwalifik.	47	43	10	60
Rolnicy	40	60	0	5
Prywatni przedsiębiorcy	60	30	10	10
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	39	33	28	18
Uczniowie i studenci	0	100	0	2
Bezrobotni	57	43	0	7
Gospodynie domowe i inni	50	25	25	4
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	54	36	11	114
Sektor państwowy	51	41	8	149
Sektor prywatny	43	49	8	120
Spółdzielczość	37	58	5	19
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	57	34	9	77
1250 tys. - 1999 tys.	47	45	8	91
2000 tys. - 2749 tys.	44	43	13	129
2750 tys. - 3249 tys.	52	43	5	44
3250 tys. i powyżej	47	47	6	89
Ocena własnych war. mater.				
Złe	53	39	9	150
Średnie	46	43	11	203
Dobre	46	51	4	83
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	44	38	19	16
Raz w tygodniu	51	39	10	257
Kilka razy w roku	46	47	7	119
W ogóle nie uczestniczy	40	53	7	45
Poglądy polityczne				
Lewica	28	61	11	80
Centrum	56	37	7	144
Prawica	63	31	6	104
Trudno powiedzieć	39	48	13	107

Tabela 8. Czy był(aby) Pan(i) gotów(gotowa) wziąć udział w strajku, do którego doszłoby w Pana(i) zakładzie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	46	46	9	432
Płeć				
Mężczyźni	51	42	7	219
Kobiety	40	50	10	213
Wiek				
do 24 lat	59	36	5	44
25-34	46	46	8	109
35-44	44	44	11	167
45-54	46	50	4	78
55-64	32	55	13	31
65 lat i więcej	33	67	0	3
Miejsce zamieszkania				
Wieś	52	41	8	120
Miasto do 20 tys.	49	43	8	53
od 21 do 100 tys.	35	54	11	98
101-500 tys.	46	47	8	105
501 tys. i więcej mieszk.	48	43	9	56
Region				
Północny	53	44	4	55
Zachodni	44	48	8	48
Środkowo-zachodni	45	48	7	69
Środkowy	42	45	13	78
Wschodni	61	39	0	36
Południowo-wschodni	44	45	11	64
Południowo-zachodni	40	49	11	82
Wykształcenie				
Podstawowe	52	41	6	63
Zasadnicze zawodowe	56	37	6	126
Średnie	39	51	10	187
Wyższe	38	52	11	56
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	39	54	7	57
Prac. umysł. niż. szczebla	35	54	11	113
Pracownicy fiz. - umysł.	44	49	7	45
Robotnicy wykwalifikowani	57	35	8	116
Robotnicy niewykwalifik.	57	35	8	60
Rolnicy	40	60	0	5
Prywatni przedsiębiorcy	33	56	11	9
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	33	53	13	15
Uczniowie i studenci	0	100	0	2
Bezrobotni	50	50	0	6
Gospodynie domowe i inni	50	25	25	4
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	47	45	8	114
Sektor państwowy	53	39	8	149
Sektor prywatny	36	52	12	119
Spółdzielczość	42	53	5	19
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	60	30	10	77
1250 tys. - 1999 tys.	46	48	7	90
2000 tys. - 2749 tys.	43	49	8	128
2750 tys. - 3249 tys.	53	40	7	43
3250 tys. i powyżej	36	56	8	87
Ocena własnych war. mater.				
Złe	53	39	8	147
Średnie	43	47	10	202
Dobre	38	57	5	82
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	31	44	25	16
Raz w tygodniu	49	44	7	253
Kilka razy w roku	47	47	6	118
W ogóle nie uczestniczy	31	51	18	45
Poglądy polityczne				
Lewica	35	54	10	79
Centrum	51	43	6	142
Prawica	60	34	6	103
Trudno powiedzieć	33	55	12	106

Tabela 9. Czy był(aby) Pan(i) gotów(gotowa) wziąć udział w strajku popierającym protest innych strajkujących zakładów?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	43	48	8	437
Płeć				
Mężczyźni	42	51	7	220
Kobiety	45	45	10	217
Wiek				
do 24 lat	48	52	0	44
25-34	42	47	11	110
35-44	45	47	8	168
45-54	44	48	8	79
55-64	41	47	13	32
65 lat i więcej	0	75	25	4
Miejsce zamieszkania				
Wieś	45	48	7	121
Miasto do 20 tys.	42	53	6	53
od 21 do 100 tys.	38	51	11	99
101-500 tys.	44	47	10	105
501 tys.i więcej mieszk.	49	42	8	59
Region				
Północny	51	47	2	55
Zachodni	50	42	8	48
Środkowozachodni	39	57	4	69
Środkowy	43	49	7	81
Wschodni	51	43	5	37
Południowo-wschodni	42	45	14	65
Południowo-zachodni	37	49	15	82
Wykształcenie				
Podstawowe	45	48	6	64
Zasadnicze zawodowe	50	43	7	127
Średnie	40	49	11	189
Wyższe	37	56	7	57
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	30	63	7	57
Prac.umysł.niż.szczębla	47	46	7	113
Pracownicy fiz.- umysł.	47	49	4	45
Robotnicy wykwalifikowani	49	40	11	116
Robotnicy niewykwalifik.	38	55	7	60
Rolnicy	40	60	0	5
Prywatni przedsiębiorcy	70	20	10	10
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	28	50	22	18
Uczniowie i studenci	0	100	0	2
Bezrobotni	57	43	0	7
Gospodynie domowe i inni	25	50	25	4
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	44	46	10	114
Sektor państwowy	48	44	8	149
Sektor prywatny	39	53	8	120
Spółdzielczość	47	47	5	19
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	47	47	6	77
1250 tys. - 1999 tys.	46	46	8	91
2000 tys. - 2749 tys.	43	44	12	129
2750 tys. - 3249 tys.	45	45	9	44
3250 tys. i powyżej	39	57	3	89
Ocena własnych war. mater.				
Złe	47	45	9	150
Średnie	42	47	10	203
Dobre	40	57	4	83
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	31	44	25	16
Raz w tygodniu	46	46	8	257
Kilka razy w roku	49	45	6	119
W ogóle nie uczestniczy	20	69	11	45
Poglądy polityczne				
Lewica	31	63	6	80
Centrum	48	43	9	144
Prawica	58	37	6	104
Trudno powiedzieć	33	55	12	107